

DOMINGU XXV TEMPU KOMÚN – TINAN C

Tema

Liturjia sujere mai ita, reflesaun ida kona-ba osan no rikusoin seluk nia fatin iha ita-nia moris. Tuir Maromak nia Liafuan ne’ebé ohin propoin mai ita, Jezús nia eskolante sira tenke evita atu hakaran maka’as ba lukru manipula sira-nia moris no kondisiona sira-nia hilin sira; husi parte seluk sira simu bolun atu buka valór sira “Reinu” nian.

Iha *leitura dahuluk*, profeta Amós denunsia komersiante sira ne’ebé tanba preokupa de’it atu haboot sira-nia rikusoin ba beibeik, sira buka atu esplora ema kiak sira nia moris mukit no terus. Amós aviza: Maromak la hamutuk ho ida ne’ebé, tanba obsesaun ba lukru, halo nia maluk sira sai atan. Maromak la tolera esplorasau no injustisa.

Evanjellu apresenta ai-kanoik administradór ne’ebé matenek. Iha nia, Jezús oferece ba eskolante sira exemplu kona-ba ema ida ne’ebé komprende katak soin sira mundu nian liu de’it no la folin no uza sira atu asegura valór sira ne’ebé dura no konsistente... Jezús aviza eskolante sira atu halo hanesan.

Iha *leitura daruak*, autór Surat Dahuluk ba Timóteo konvida fiar-na’in sira atu halo sira-nia diálogu ho Maromak orasaun universál ida, iha ne’ebé hakohak maun-alin sira hotu, lahó esesaun, sira nia preokupasaun no terus. Tema la liga, diretamente, ho kestaun rikusoin nian (fundamentál iha liturjia domingu ne’e nian); maibé konvite atu la taka an iha an rasik no atu preokupa ho maun-alin sira nia terus no esperansa sira, lori ita ba tema hanesan: eskolante hetan konvite atu sai husi ninia egoízmu atu assume valór sira ne’ebé dura: domin, partilla, fraternidade.

LEITURA I – Am 8,4-7

Amós, “profeta justisa sosiál nian”, hala’o ninia ministériu profétiku iha reinu Norte (Israel) iha sék. VIII mK nia klaran, durante Jeroboão II nia ukun. Ida-ne’e mak époka ida prosperidade ekonómika no hakmatek política nian: Jeroboão II nia konkista sira haluan reinu nia baliza no halo atu povu sira ne’ebé lakon hatama tributu; komérsiu no indústria (mineira no tekstil) dezenvolve ho modu signifikativu... Konstrusaun sira ema riku sidade nian atinje luxu no naran-boot ne’ebé to’o tempu ne’ebá la iha.

Klase riku boot sira nia prosperidade no moris-di’ak sai kontraste boot ho klase ki’ik eh kiak sira. Sistema distribuisaun nian hela iha komersiante sira ne’ebé aproveita sira-nia moris-di’ak ekonómiku atu especula ho presu sira. Hodí aumenta presu sira kona-ba nesesidade esensiál sira, família ho rekursu uitoan tenke halo tusan no lakon sira-nia rai hotu. Klase dirijente, riku no kbiit-na’in, domina tribunál sira no suborna juíz sira, hodí impede atu tribunál halo justisa ba ema kiak sira no defende sira-nia direitu.

Iha kontestu ne’e mak mosu profeta Amós. Ema husi Técua (aldeia ki’ik ida iha rai-fuik Judá nian), Amós la’ós profeta profisionál; maibé, simu bolun husi Maromak, nia husik nia rai no bá iha reinu viziñu atu hakilar ba klase dirijente ninia denúnsia profética..

MENSAJEN

Sé loos mak ema sira ne’ebé profeta denunsia?

Sira-ne’e mak ema fila-liman sira ne’ebé tanba espíritu lukru nian mak domina sira, sira nia matan kaan maka’as ba osan boboot. Sira sosa husi agrikultór produtu sira ho presu badak no

fa'an fali ba ema kiak sira ho presu aas liu, hodi espekula ema kiak sira nia nesesidade sira; sira na'ok cliente kiak sira, hodi uza dasin, sasukat falsu sira; sira lohi kualidade produtu nian, hodi kahur ho trigu nia kulit sira; iha loron sábadu no fulan foun (loron sagradu sira, iha-ne'ebé tenke hapara atividade ho lukru), envezde preokupa atu hahí Maromak, sira nakonu ho prokupasaun atu hahú sira-nia negósiu espekulasaun no esplorasaun ema kiak nian, atu aumenta sira-nia lukru.

Maromak iha buat sá loos hasoru hahalok sira-ne'e? Buat ne'e hotu hatudu violasaun maka'as ukun-fuan aliansa nian. Jahwéh lakohi haree krime injustisa no esplorasuan nian hasoru ema kiak. Krime naran de'it ne'ebé halo hasoru ema kiak mak krime ida hasoru Maromak... Tanba ne'e, Amós fó sai katak Maromak la haluha (la husik liu de'it) hahalok ida-ne'e; hodi hateten katak Maromak la haluha signifika katak Maromak sei intervein no hapara esplorasuan no injustisa. Fórmula solene juramentu nia ("Na'i jura hodi Jacob nia orgullu" – vers. 7) esprime Maromak nia desizaun ne'ebé la troka.

LEITURA II – 1 Tim 2,1-8

Ita kontinua lee Surat Dahuluk ba Timóteo. Timóteo mak Paulo nia maluk haketak-laek, no ba nia Paulo konfia misaun importante sira no hetan responsabilidade pastorál Kreda sira Ázia Menór nian. Tuir tradisaun, nia mak bispu dahuluk komunidade sarani Éfeso nian.

Surat ne'e la'ós Paulo nian (linguajem, estilu, teolojia testu ne'e nian dook husi Paulo; aleinde ne'e, surat ne'e apresenta de'it modelu organizasaun Kreda nian ne'ebé, mai depoizde Paulo); maski nune'e, nia apresenta an nu'udar Paulo mak hakerek ba Timóteo, hodi hanorin nian kona-ba forma organiza komunidade sarani no oinsá moris vida sarani.

MENSAJEN

Iha versíkulu sira ne'ebé ohin propoin mai ita, autór surat nian fó ba Timóteo norma sira kona-ba orasaun litúrjika. Nia hahú ho konvite ida atu harohan ba ema hotu (vers. 1), liuliu ba sira ne'ebé iha autoridade: iha sira mak moris-di'ak sosiál no dame depende, nune'e mós kondisaun sira atu sarani sira bele moris iha hakmatek, iha fidelidade ba sira-nia fiar (vers. 2). Sarani sira nia orasaun tenke sai universál, basá Maromak nia proposta salvasaun nian oferece ba ema hotu: judeu no gregu, atan no livre, mane no feto, ema aat no ema di'ak. Hotu-hotu simu konvite atu halo parte iha komunidade salvasaun nian (vers. 3-4). Razaun rua apoia universalizmu ida-ne'e: Maromak ne'ebé ida de'it, kriadór ema hotu nian no Kristu nia mediasaun universál, ne'ebé fakar nia raan ba ema hotu... Kona-ba ne'e, autór surat nian hatama fórmula ida (vers. 5-6a) ne'ebé reproduz fali konfisaun fiar nian, ne'ebé komunidade dahuluk uza, no haklaken kona-ba lialoos sira (iha Maromak ida de'it, no Kristu – mediadór mesak entre Maromak no ema sira – lori mai, liuhusi nia mate, redensaun ba ema hotu).

Hodi saran an ba ema hotu nia makso'in, Jezús fó sasin kona-ba Maromak nia projeto salvasaun ne'ebé destina ba ema hotu: no Paulo sente katak Maromak hili nia atu kontinua haklaken ba ema sira sasin ne'ebé Jezús fó (vers. 6b-7).

Testu remata ho apelu ida atu iha fatin hotu ne'ebé haklaken Evanjellu halo orasaun universál ne'e, "hodi foti liman santu sira ba lalehan, lahó hirus no istori malu" (vers. 8) –katak halo referénsia ba kondisaun ida, ne'ebé iha perspetiva Jezús nian, nu'udar kondisaun nesesária atu harohan: hakmatek ho ema hotu, rekonsilia an ho maun-alin sira ("se ó ba hasa'e ó-nia karan iha altár no ó hanoin katak ó-nia maun-alin iha buat ruma hasoru ó, husik ó-nia karan iha altár oin no bá uluknanai, badame malu ho ó-nia maun-alin; hafoin filafali, atu apresenta ó-nia karan" – Mt 5,23-24).

EVANJELLU – Lc 16,1-13

Evanjellu ne’ebé ohin propoin mai ita aprezenta ain-hakat ida tan iha “dalan bá Jerusalém”. Iha ne’e, Jezús la dirije ba farizeu sira, maibé ba eskolante sira no, liuhusi sira, ba fiar-na’in sira tempu hotu nian... Ho istória ida ne’ebé aprezenta lala’ok sira husi akontesimentu sira foti husi moris, Jezús hanorin nia eskolante sira kona-ba oinsá atua hasoru soin sira mundu nian.

MENSAJEN

Mensajen esensiál mak utilizasaun matenek kona-ba rikusoin sira mundu nian: sira tenke uza atu garante rikusoin seluk, ne’ebé dura liu.

Iha primeira parte ita-nia testu nian (vers. 1-9) aprezenta ai-kanoik administradór matenek ida. Nia hetan akuzasaun kona-ba inkompeténsia (karik dezonestidade) jere patraun nia soin sira. Molok hasai nia husi serbisu, ema ne’e preokupa atu asegura ninia futuru. Nia bolu patraun nia devedór sira no hamenus sira nia tusan. Nune’e – tuir nia hanoin – devedór sira ne’e sei la haluha ninia laran-luak no ikusmai sei hatudu sira-nia gratidaun hodi simu nia iha sira-nia uma. Oinsá justifika administradór ne’e nia lala’ok, ne’ebé asegura futuru ho nia patraun nia soin sira? Tanba sá mak patraun ne’ebé hetan prejuizu la reprova nia? Oinsá mak Jezús bele fó nu’udar exemplu ba eskolante sira administradóraat ne’e nia estratéjia sira? Difikuldade sira ne’e sei la mosu se ita komprende lei no kostume sira Palestina nian iha Jezús nia tempu. Administradór propriedade ida-nian atua iha nia patraun nia fatin; tanba nia la simu kolen, nia bele rekupera ninia gastu sira liuhusi devedór sira.

Baibain nia fornese número ida soin sira nian ba devedór sira, maibé devedór deve liután; ida liu ne’e hela ba administradór. Ida-ne’e mak baze ba ita-nia istória... Husi botil atus ida mina nian hakerek iha resibu, iha realidade, 50 de’it mak devedór sira empresta, limanulu seluk ne’e reembolsu ba administradór nia gastu sira. Karik buat ne’ebé administradór ne’e halo mak renunsia ba lukru ne’ebé nia sei manán, atu asegura devedór sira-nia gratidaun: renunsia lukru imediatu ida, atu asegura ninia futuru. Administradór ne’e se nia dezonestu – vers. 8 – la’ós tanba jestu ida-ne’e, maibé ba ninia hahalok anteriór, ne’ebé lori patraun atu hasai nia. Nia mak exemplu idaabilidade no matenek nian: nia hatene katak osan iha valór relativu no troka nia ho valór signifikativu liu – amizade, gratidaun. Jezús taka isória hodi konvida eskolante sira atu sai matenek hanesan administradór ida-ne’e (vers. 9): eskolante sira tenke uza soin sira mundu ne’e nian, la’ós nu’udar fin maibé meiu atu manán buat seluk importante liu no dura liután (ne’ebé iha Jezús nia lójika mak “valór sira Reinu nian”).

Iha segunda parte testu nian (vers. 10-13), Lucas aprezenta mai ita “liafuan/fraze” sira Jezús nian kona-ba uzu osan nian. Liafuan sira-ne’e fó hanoin ba eskolante sira atu halo uzu di’ak soin material nian: se ita hatene utiliza sira hodi tau importânsia ba eziénsia sira Reinu nian, ita sei merese simu soin loos, bainhira ita hasoru malu ho modu definitivu ho Na’í Moris-Hi’as. Ita-nia testu remata ho Jezús nia avizu ida kona-ba halo osan sai maromak ida (vers. 13): Maromak no osan representanta mundu rua kontraditóriu no buka tau sira rua hamutuk mak buat ruma imposivel... Eskolante sira simu konvite atu halo opsaun entre mundu ida egoízmu nian, interesse aat nian, esplorasaun nian, injustisa nian (osan) no mundu ida domin nian, saran-an nian, partilla nian, fraternidade nian (Maromak no Rienu).